

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

12 septembrie 2013*

„Libera prestare a serviciilor medicale — Prestator care se deplasează într-un alt stat membru pentru a furniza serviciul — Aplicabilitatea normelor deontologice ale statului membru gazdă și, în special, a celor referitoare la onorarii și la publicitate”

În cauza C-475/11,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de *Berufsgericht für Heilberufe bei dem Verwaltungsgericht Gießen* (Germania), prin decizia din 2 august 2011, primită de Curte la 19 septembrie 2011, în procedura împotriva

Kostas Konstantinides,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen (raportor), îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul J.-C. Bonichot, doamnele C. Toader, A. Prechal și domnul E. Jarașiūnas, judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: domnul K. Malacek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 19 septembrie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Konstantinides, de G. Fiedler, Rechtsanwalt;
- pentru Landesärztekammer Hessen, de R. Raasch;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek și de D. Hadroušek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul spaniol, de S. Martínez-Lage Sobredo, în calitate de agent;
- pentru guvernul francez, de G. de Bergues și de N. Rouam, în calitate de agenți;
- pentru guvernul olandez, de B. Koopman și de C. Wissels, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de L. Inez Fernandes, în calitate de agent, asistat de N. Sancho Lampreia, advogado;
- pentru Comisia Europeană, de H. Støvlbæk și de K.-P. Wojcik, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: germana.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 31 ianuarie 2013,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 5 alineatul (3) și a articolului 6 litera (a) din Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale (JO L 255, p. 22, Ediție specială, 05/vol. 8, p. 3, rectificare în JO 2007, L 271, p. 18).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri jurisdicționale având ca obiect o abatere profesională, inițiată împotriva domnului Konstantinides la solicitarea Landesärztekammer (Hessen Colegiul medicilor din landul Hessen).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentele (3), (8) și (11) ale Directivei 2005/36 au următorul cuprins:

„(3) Garanția, conferită de prezenta directivă persoanelor care și-au obținut calificările profesionale într-un stat membru, de acces la aceeași profesie și de exercitare a aceleiași profesii într-un alt stat membru, cu aceleași drepturi ca și resortisanții respectivului stat membru, nu aduce atingere respectării de către profesionistul migrant a unor eventuale condiții de exercitare nediscriminatorii, impuse de statul membru în cauză, cu condiția ca respectivele condiții să fie justificate în mod obiectiv și proporționale.

[...]

(8) Prestatorul de servicii trebuie să facă obiectul aplicării normelor disciplinare din statul membru gazdă care au o legătură directă și specifică cu calificările profesionale, precum definirea profesiilor, domeniul de aplicare al activităților pe care le implică o profesie sau care îi sunt rezervate, utilizarea titlurilor și abaterile profesionale grave care au o legătură directă și specifică cu protecția și siguranța consumatorilor.

[...]

(11) În cazul profesiilor reglementate de sistemul general de recunoaștere a titlurilor de calificare, denumit în continuare «sistem general», statele membre trebuie să își mențină dreptul de a stabili nivelul minim de calificare necesar pentru a garanta calitatea serviciilor prestate pe teritoriul lor. [...] Cu toate acestea, sistemul general nu împiedică un stat membru să impună unei persoane care exercită o profesie în respectivul stat membru cerințe speciale motivate de punerea în aplicare a normelor profesionale justificate de interesul general. Acestea se referă, de exemplu, la organizarea profesiei, la standardele profesionale, inclusiv deontologice, la control și responsabilitate. [...]”
- 4 Articolul 1 din Directiva 2005/36, intitulat „Obiectul”, prevede:

„Prezenta directivă stabilește normele conform cărora un stat membru care condiționează accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia, pe teritoriul său, de posesia anumitor calificări profesionale (denumit în continuare «stat membru gazdă») recunoaște, pentru accesul la această

profesie și exercitarea acesteia, calificările profesionale obținute în unul sau mai multe dintre celelalte state membre (denumite în continuare «stat membru de origine») și care permit titularului respectivelor calificări să exercite aceeași profesie în respectivul sau respectivele state membre.”

- 5 Articolul 3 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede la alineatul (1):

„În sensul prezentei directive, se înțelege prin:

[...]

- (b) «calificări profesionale»: calificările atestate printr-un titlu de calificare, un atestat de competență prevăzut la articolul 11 litera (a) punctul (i) și/sau experiență profesională;

[...]”

- 6 Articolul 4 din directiva menționată, intitulat „Efectele recunoașterii”, prevede la alineatul (1):

„Recunoașterea calificărilor profesionale de către statul membru gazdă permite beneficiarului să aibă acces, în respectivul stat membru, la aceeași profesie ca cea pentru care este calificat în statul membru de origine și să o exercite în aceleași condiții ca și cetățenii din respectivul stat membru.

[...]”

- 7 În cadrul titlului II din aceeași directivă, denumit „Libera prestare a serviciilor”, articolul 5 din aceasta, intitulat „Principiul liberei prestări a serviciilor”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere dispozițiilor speciale ale dreptului comunitar și articolelor 6 și 7 din prezenta directivă, statele membre nu pot restrânge, din motive legate de calificările profesionale, libertatea de a presta servicii într-un alt stat membru:

- (a) în cazul în care prestatorul s-a stabilit în mod legal într-un stat membru pentru a exercita aceeași profesie (denumit în continuare «stat membru de stabilire») [...]

[...]

(2) Dispozițiile prezentului titlu se aplică exclusiv în cazul în care prestatorul se deplasează spre teritoriul statului membru gazdă pentru a exercita, temporar și ocazional, profesia menționată la alineatul (1).

Caracterul temporar și ocazional al prestării se verifică de la caz la caz, în special în funcție de durata prestării, frecvența, periodicitatea și continuitatea sa.

(3) În cazul în care se deplasează, un prestator respectă normele de conduită cu caracter profesional, de reglementare sau administrativ direct legate de calificările profesionale, precum definiția profesiei, utilizarea titlurilor și abaterile profesionale grave care au o legătură directă și specifică cu protecția și siguranța consumatorilor, precum și dispozițiile disciplinare aplicabile în statul membru gazdă profesioniștilor care exercită aceeași profesie.”

- 8 Articolul 6 din Directiva 2005/36, intitulat „Scutiri”, prevede:

„În conformitate cu articolul 5 alineatul (1), statul membru gazdă scutește prestatorii de servicii stabiliți într-un alt stat membru de cerințele impuse profesioniștilor stabiliți pe teritoriul său în ceea ce privește:

- (a) autorizarea de către o organizație profesională sau un organism profesional, înregistrarea sau afilierea în cadrul acestora. Pentru a facilita punerea în aplicare a dispozițiilor disciplinare în vigoare pe teritoriul lor, în conformitate cu articolul 5 alineatul (3), statele membre pot prevedea fie o înregistrare temporară automată, fie o afiliere *pro forma* la o astfel de organizație sau la un astfel de organism profesional, cu condiția să nu întârzie sau să nu complice în niciun fel prestarea serviciilor și să nu atragă cheltuieli suplimentare pentru prestatorul de servicii. [...]

[...]”

- 9 Sub titlul III din directiva menționată, intitulat „Libertatea de stabilire”, articolul 13 din aceasta, intitulat „Condiții de recunoaștere”, prevede la alineatul (1):

„Atunci când, într-un stat membru gazdă, accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia este condiționat(ă) de posesia unor calificări profesionale determinate, autoritatea competentă a respectivului stat membru acordă accesul la respectiva profesie și dreptul de exercitare a acesteia, în aceleași condiții ca cele pentru cetățenii săi, solicitanților care posedă atestatul de competență sau titlul de calificare prevăzut de un alt stat membru pentru a avea acces la aceeași profesie sau pentru a avea dreptul de a o exercita pe teritoriul său.

[...]”

Dreptul german

Codul de clasificare tarifară a actelor medicale

- 10 Codul de clasificare tarifară a actelor medicale (Gebührenordnung für Ärzte) este o reglementare a Ministerului Federal al Sănătății. Articolul 1 din acesta, intitulat „Domeniul de aplicare”, prevede:

„1. Remunerațiile pentru actele profesionale ale medicilor sunt definite potrivit prezentului regulament, cu excepția cazului în care o lege federală prevede altfel.

2. Medicul poate factura remunerații numai pentru actele care sunt indispensabile acordării de către un medic a îngrijirilor necesare din punct de vedere medical, potrivit regulilor profesiei medicale. Acesta nu poate factura actele care depășesc cadrul acordării de către un medic a îngrijirilor necesare din punct de vedere medical, decât în cazul în care ele au fost efectuate la solicitarea debitorului.”

- 11 Articolul 2 din acest cod, intitulat „Convenția derogatorie”, prevede:

„1. Este posibil să se convină cu privire la un tarif care derogă de la prevederile prezentei reglementări. [...]

2. Convenția menționată în prima teză a alineatului anterior trebuie să fie negociată și încheiată în formă scrisă între medic și debitor, anterior efectuării actului medical. [...]

[...]”

- 12 Articolul 6 din codul menționat, intitulat „Remunerarea celorlalte acte”, prevede la alineatul 2:

„Actele medicale autonome care nu figurează pe lista onorariilor pot fi facturate în funcție de un act echivalent de pe listă, această echivalență trebuind apreciată în funcție de natura actului, de costurile aferente actului și de timpul necesar pentru efectuarea acestuia.”

Legea landului Hessen privind profesiile medicale

- 13 Articolul 2 alineatul 1 din Legea landului Hessen privind organizațiile profesionale reprezentative, exercitarea profesiei, formarea continuă și disciplina profesională a medicilor, dentiștilor, veterinarilor, farmaciștilor, psihoterapeuților psihologi și psihoterapeuților pentru copii și adolescenți (Hessisches Gesetz über die Berufsvertretungen, die Berufsausübung, die Weiterbildung und die Berufsgerichtbarkeit der Ärzte, Zahnärzte, Apotheker, psychologischen Psychotherapeuten und Kinder- und Jugendlichenpsychotherapeuten), astfel cum a fost modificată prin Legea din 15 septembrie 2011 (denumită în continuare „Legea landului Hessen privind profesiile medicale”), prevede:

„Fac parte din colegiile profesionale citate anterior toți

1) medicii,

[...]

care își desfășoară activitatea în landul Hessen.

[...]”

- 14 Potrivit articolului 3 din această lege:

„1. În cazul în care dețin cetățenia unui stat membru al Uniunii Europene sau a unui alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European [din 2 mai 1992 (JO 1994, L 1, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 53, p. 4)] [...], membrii unei profesii medicale care, în cadrul sferei de aplicare a prezentei legi, își exercită activitatea în mod temporar și ocazional în temeiul liberei circulații a serviciilor consacrate de dreptul comunitar fără a fi stabiliți în Germania nu fac parte, prin derogare de la articolul 2 alineatul 1 prima teză din prezenta lege, din colegiul profesional competent, cu condiția ca aceștia să fie stabiliți din punct de vedere profesional într-un alt stat membru al Uniunii Europene sau într-un alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European. Serviciul trebuie să fie prestat în cadrul desemnării profesionale menționate la articolul 2 alineatul 1 prima teză din prezenta lege.

[...]

3. În ceea ce privește exercitarea activității lor, membrii unei profesii medicale menționați la alineatul 1 al prezentului articol au aceleași drepturi și obligații ca membrii profesiilor medicale menționați la articolul 2 alineatul 1 prima teză din prezenta lege. Acestora li se aplică în special drepturile și obligațiile prevăzute la articolele 22 și 23 (exercitarea cu conștiinciozitate a profesiei, formarea continuă, participarea la serviciul de urgență și arhivarea) și sunt obligați să respecte normele de conduită cu caracter profesional, de reglementare sau administrativ, în conformitate cu articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36. Codurile deontologice adoptate în temeiul articolelor 24 și 25, precum și secțiunea a șasea din prezenta lege se aplică *mutatis mutandis*.”

- 15 Articolul 49 alineatul 1 prima teză din Legea landului Hessen privind profesiile medicale prevede că orice încălcare a obligațiilor profesionale de către membrii colegiului profesional respectiv este urmărită în justiție. În această privință, articolul 50 din legea menționată prevede că măsurile

pronunțate în cadrul procedurii urmate pot fi avertismentul, mustrarea, retragerea temporară a dreptului de vot, o amendă în cuantum maxim de 50 000 de euro și constatarea că membrul colegiului profesional respectiv este nedemn să își exercite profesia.

Codul de deontologie medicală al landului Hessen

- 16 Codul de deontologie medicală al landului Hessen a fost adoptat de colegiul medicilor din acest land în temeiul articolelor 24 și 25 din Legea landului Hessen privind profesiile medicale. Acest cod stabilește obligațiile profesionale ale medicilor și urmărește, potrivit preambulului său, obiectivul de a menține și de a promova încrederea între medic și pacientul său, de a asigura calitatea activității medicale în interesul sănătății populației, de a garanta libertatea și renumele profesiei de medic, precum și de a promova comportamentul demn al membrilor profesiei și de a împiedica comportamentul nedemn.

- 17 Articolul 12 din codul menționat, intitulat „Onorarii și acorduri privind remunerațiile”, prevede:

„1. Onorariile trebuie să fie adecvate. Sub rezerva unor dispoziții legale contrare, onorariile trebuie să fie calculate pe baza clasificării tarifare oficiale a actelor medicale. Medicul nu trebuie să aplice în mod nejustificat tarife mai scăzute decât cele prevăzute în clasificarea tarifară a actelor medicale. În cazul încheierii unei convenții privind onorariile, medicul trebuie să țină seama de situația financiară a debitorului.

[...]

3. La solicitarea persoanei interesate, colegiul medicilor din land își dă avizul cu privire la conformitatea onorariilor.”

- 18 Articolul 27 din același cod, intitulat „Informații autorizate și publicitatea contrară eticii profesionale”, prevede:

„1. Dispozițiile următoare au ca scop garantarea protecției pacienților prin informarea lor adecvată și corespunzătoare, precum și evitarea unei comercializări a profesiei de medic care ar fi contrară imaginii pe care medicii o au despre ei înșiși.

2. În baza acestui principiu, medicii pot furniza informații exacte cu caracter profesional.

3. Se interzice medicilor efectuarea oricărui tip de publicitate contrară eticii profesionale. Este în orice caz contrară eticii profesionale publicitatea care prezintă, fie prin conținut, fie prin formă, un caracter elogios, înșelător sau comparativ. Medicul nu trebuie să încurajeze alte persoane să efectueze publicitate de acest tip și nici să tolereze ca alte persoane să procedeze astfel. Prezentul articol nu aduce atingere interdicțiilor privind publicitatea prevăzute în alte dispoziții legale.

[...]”

- 19 Capitolul D punctul 13 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen, intitulat „Activitatea medicală transfrontalieră a medicilor stabiliți în alte state membre ale Uniunii Europene”, prevede:

„În cazul în care un medic stabilit sau care își exercită activitatea profesională într-un alt stat membru al Uniunii Europene desfășoară în mod temporar o activitate medicală care intră în domeniul de aplicare al prezentului cod fără a se stabili în Germania, acesta trebuie să respecte dispozițiile prezentului cod. Aceeași prevedere se aplică în cazul în care medicul se limitează să își promoveze activitatea în cadrul domeniului de aplicare al prezentului cod. Acesta nu își poate face cunoscută activitatea decât în măsura permisă de prezentul cod.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 20 Domnul Konstantinides, medic grec, a obținut o diplomă de doctor în medicină în anul 1981, în Atena (Grecia). În special, el a exercitat între anii 1986 și 1990 funcția de șef al secției de andrologie din cadrul spitalului universitar din Atena și, începând din anul 1990, lucrează independent într-un cabinet denumit „Andrology Institute Athens” (Institutul de Andrologie din Atena). Membru al Colegiului medicilor din Atena și al Colegiului elen al medicilor, domnul Konstantinides este stabilit în acest oraș.
- 21 Pe parcursul întregii perioade cuprinse între anii 2006 și 2010, domnul Konstantinides s-a deplasat în Germania, în medie câte o zi sau două zile pe lună, pentru a efectua, în aria de competență a Colegiului medicilor din landul Hessen, intervenții chirurgicale andrologice în secția de chirurgie ambulatorie din cadrul centrului medical Elisabethenstift din Darmstadt (Germania). Activitatea domnului Konstantinides se limitează exclusiv la efectuarea unor intervenții chirurgicale foarte specializate, celelalte servicii legate de aceste intervenții, precum programarea consultațiilor sau îngrijirile postoperatorii la fața locului, fiind încredințate personalului respectivului centru medical.
- 22 În luna august 2007, un pacient a fost operat cu succes de domnul Konstantinides în cadrul unei intervenții ambulatorii realizate în centrul medical menționat. Ca urmare a unei plângeri a pacientului respectiv, care contesta cuantumul facturii care îi fusese emisă de domnul Konstantinides, Colegiul medicilor din landul Hessen a efectuat o anchetă care a determinat inițierea unei proceduri disciplinare împotriva acestui medic în fața instanței de trimitere pentru încălcarea Codului de clasificare tarifară a actelor medicale și a interzicerii oricărei publicități contrare eticii profesionale.
- 23 Această procedură disciplinară a fost inițiată pentru motivele că domnul Konstantinides a „emis o factură pentru un act în cadrul unei convenții privind onorariile aplicând un cod de tarificare care nu fusese convenit în mod liber între părți” și că a săvârșit de asemenea o abatere profesională, în sensul dispozițiilor articolului 12 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen coroborat cu articolul 2, cu articolul 6 alineatul 2 și cu articolul 12 din Codul de clasificare tarifară a actelor medicale. Colegiul medicilor din landul Hessen a apreciat că onorariile pretinse erau excesive și că justificau o sancțiune disciplinară.
- 24 Potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, în lipsa unui cod de tarificare pertinent corespunzător operației efectuate, domnul Konstantinides a emis, pentru aceasta din urmă, o factură în valoare totală de 6 395,96 euro, aplicând, prin analogie, ca tarif de bază, un alt cod, majorat cu coeficientul 16,2, precum și alte coduri de tarificare, unele dintre acestea fiind aplicate de asemenea prin analogie și fiecare dintre coduri fiind majorat cu diferiți coeficienți. Domnul Konstantinides a arătat că aceste cote de majorare fuseseră aplicate în temeiul unei convenții derogatorii încheiate cu pacientul.
- 25 În ceea ce privește încălcarea interzicerii oricărei publicități contrare eticii profesionale, Colegiul medicilor din landul Hessen îi reproșează domnului Konstantinides că a încălcat articolul 27 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen întrucât a efectuat o publicitate care contravine eticii profesionale. Mai exact, acestui medic i se reproșează că a făcut publicitate pe site-ul său internet activității sale desfășurate în centrul medical Elisabethenstift din Darmstadt, utilizând termenii „institut german” și „institut european”, deși efectuează operații numai „temporar” și „ocazional” în acest centru medical, fără să dispună de o infrastructură spitalicească veritabilă și deși aceste operații nu sunt realizate în cadrul unui organism public sau al unui organism cu caracter științific supus unui control public.
- 26 Colegiul medicilor din landul Hessen consideră că articolul 3 alineatele 1 și 3 din Legea landului Hessen privind profesiile medicale, care îi impunea domnului Konstantinides să respecte Codul de deontologie medicală al landului Hessen adoptat în temeiul articolelor 24 și 25 din această lege, constituie o transpunere corectă a Directivei 2005/36, în special a articolelor 5 și 6 din aceasta, și că, în consecință, este conform cu dreptul Uniunii.

- 27 Domnul Konstantinides arată în principal că, în conformitate cu principiul liberei prestări a serviciilor, își desfășoară activitatea în Germania în mod temporar și ocazional și că, în consecință, nu intră sub incidența normelor de deontologie germane. Potrivit acestuia, criticile organizațiilor profesionale germane, precum cele formulate în cauza principală, trebuie adresate „autorității competente din statul de origine”, și anume, în speță, Colegiului medicilor din Atena. În subsidiar, domnul Konstantinides contestă criticile care îi sunt adresate.
- 28 Instanța de trimitere arată că trebuie să se stabilească dacă conținutul material al articolelor 12 și 27 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen, astfel cum este interpretat în lumina articolului 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36, corespunde obiectivului urmărit de articolul 5 menționat. În această privință, instanța de trimitere are îndoieli serioase cu privire la aspectul dacă normele privind calculul onorariilor, prevăzute la articolul 12 din acest cod, și cele care interzic orice publicitate contrară eticii profesionale, enunțate la articolul 27 alineatele 1 și 3 din acesta, se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (3) din directiva respectivă.
- 29 Instanța menționată consideră, în plus, că statul membru gazdă trebuie să efectueze, pe baza articolului 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36, o diferențiere între prestatorii care își exercită profesia în mod temporar și ocazional pe teritoriul său și profesioniștii care exercită aceeași profesie în statul respectiv, care nu ar fi asigurată în cazul în care normele disciplinare din acest stat membru ar trebui să se aplice în mod general prestatorilor menționați. În consecință, aceasta are îndoieli cu privire la compatibilitatea articolului 3 alineatele 1 și 3 din Legea landului Hessen privind profesiile medicale cu dreptul Uniunii.
- 30 În aceste condiții, *Berufsgericht für Heilberufe bei dem Verwaltungsgericht Gießen* a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„[Întrebări privind articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36]:

- 1) Articolul 12 alineatul 1 din Codul de deontologie medicală [al landului Hessen] constituie o normă de conduită cu caracter profesional a cărei nerespectare de către prestator permite inițierea în statul gazdă a unei proceduri disciplinare pentru abatere profesională gravă care are o legătură directă și specifică cu protecția și cu siguranța consumatorilor?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ, acest lucru este valabil și atunci când pentru intervenția chirurgicală efectuată de prestator (în speță: un medic) nu există în Reglementarea privind tarifele pentru serviciile medicale în vigoare în statul gazdă un cod tarifar aplicabil?
- 3) Normele cu privire la publicitatea contrară eticii profesionale (articolul 27 alineatele 1-3 coroborat cu capitolul D punctul 13 din Codul de deontologie medicală [al landului Hessen]) constituie norme de conduită cu caracter profesional a căror nerespectare de către prestator permite inițierea în statul gazdă a unei proceduri disciplinare pentru abatere profesională gravă care prezintă o legătură directă și specială cu protecția și cu siguranța consumatorilor?

[Întrebare privind articolul 6 prima teză litera (a) din Directiva 2005/36]:

- 4) Modificările legislative introduse de articolul 3 alineatele 1 și 3 din [Legea landului Hessen privind profesiile medicale] prin care se urmărește punerea în aplicare a Directivei 2005/36 transpun în mod corespunzător normele Directivei 2005/36, în măsura în care prevăd că atât codurile deontologice relevante, cât și normele privind contenciosul profesional cuprinse în secțiunea a șasea a [acestei legi] sunt declarate pe deplin aplicabile prestatorilor (în speță, medici) care își desfășoară activitatea în mod temporar pe teritoriul statului gazdă, în cadrul liberei prestări a serviciilor, consacrată la articolul 57 TFUE [...]?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la întrebările prima-a treia

- 31 Prin intermediul primelor trei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36 trebuie interpretat în sensul că intră în domeniul de aplicare al acestuia norme naționale precum, pe de o parte, articolul 12 alineatul 1 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen, potrivit căruia onorariile trebuie să fie adecvate și, sub rezerva unor dispoziții legale contrare, trebuie să fie calculate pe baza clasificării tarifare oficiale a actelor medicale, precum și, pe de altă parte, articolul 27 alineatul 3 din acest cod, care le interzice medicilor să efectueze orice publicitate contrară eticii profesionale.
- 32 În ceea ce privește normele privind calculul onorariilor aplicabile în cauza principală, trebuie să se arate că instanța de trimitere a precizat că articolul 12 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen trebuie coroborat, în special, cu articolul 6 alineatul 2 din Codul de clasificare tarifară a actelor medicale, potrivit căruia actele medicale autonome care nu figurează pe lista onorariilor pot fi facturate în funcție de un act echivalent de pe listă, această echivalență trebuind apreciată în funcție de natura actului, de costurile aferente actului și de timpul necesar pentru efectuarea acestuia.
- 33 Reiese din articolul 1 din Directiva 2005/36 că obiectul acesteia constă în stabilirea normelor conform cărora un stat membru care condiționează accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia, pe teritoriul său, de posesia anumitor calificări profesionale recunoaște, pentru accesul la această profesie și pentru exercitarea acesteia, calificările profesionale obținute într-un alt stat membru și care permit titularului respectivelor calificări să exercite aceeași profesie în respectivul stat membru.
- 34 În ceea ce privește stabilirea într-un stat membru gazdă, astfel cum este reglementată de dispozițiile cuprinse în titlul III din directiva menționată, articolul 13 din aceasta prevede că statul membru gazdă acordă accesul la profesia reglementată în discuție și la dreptul de exercitare a acesteia în aceleași condiții ca cele pentru cetățenii săi solicitanților care posedă atestatul de competență sau titlul de calificare prevăzut de un alt stat membru pentru a avea acces la aceeași profesie sau pentru a avea dreptul de a o exercita pe teritoriul său. O asemenea recunoaștere a calificărilor profesionale îi permite astfel persoanei interesate să aibă acces integral la profesia reglementată în statul membru gazdă și să o exercite pe teritoriul acestuia în aceleași condiții ca cetățenii săi, accesul respectiv incluzând dreptul de a purta titlul profesional prevăzut de acest stat membru.
- 35 În cadrul liberei prestări a serviciilor, astfel cum este reglementată de dispozițiile cuprinse în titlul II din Directiva 2005/36, în cazul în care prestatorul se deplasează spre teritoriul statului membru gazdă pentru a exercita, temporar și ocazional, profesia sub titlul său profesional de origine, articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată enunță principiul potrivit căruia statele membre nu pot restrânge, din motive legate de calificările profesionale, libertatea de a presta servicii în cazul în care prestatorul s-a stabilit în mod legal într-un stat membru pentru a exercita aceeași profesie.
- 36 În acest context specific, articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36 impune ca prestatorul, atunci când își exercită activitatea profesională temporar și ocazional, să respecte normele de conduită cu caracter profesional, de reglementare sau administrativ care sunt direct legate de calificările sale profesionale, precum și dispozițiile disciplinare aplicabile în statul membru gazdă profesioniștilor care exercită aceeași profesie.
- 37 Trebuie precizat că este vorba despre dispoziții disciplinare care sancționează nerespectarea normelor de conduită prevăzute la articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36, astfel cum precizează considerentul (8) al acestei directive.

- 38 În ceea ce privește conținutul normelor respective, care trebuie să fie direct legate de calificările profesionale, articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36 menționează normele privind definiția profesiei, utilizarea titlurilor și abaterile profesionale grave care au o legătură directă și specifică cu protecția și cu siguranța consumatorilor. Considerentul (8) al acestei directive menționează de asemenea normele privind domeniul de aplicare al activităților pe care le implică o profesie sau care îi sunt rezervate.
- 39 Reiese din obiectul și din finalitatea, precum și din economia generală ale Directivei 2005/36 că sunt acoperite de articolul 5 alineatul (3) din aceasta numai normele de conduită profesională care au legătură directă cu însăși exercitarea profesiei medicale și a căror nerespectare aduce atingere protecției pacientului.
- 40 În consecință, nici normele privind calculul onorariilor, nici norma care le interzice medicilor orice publicitate contrară eticii profesionale, astfel cum sunt aplicate în cauza principală, nu constituie norme de conduită care au o legătură directă și specifică cu calificările profesionale privind accesul la profesia reglementată respectivă, în sensul articolului 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36.
- 41 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că norme naționale precum cele care figurează la articolul 12 alineatul 1 și la articolul 27 alineatul 3 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen nu intră în domeniul de aplicare material al articolului 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36.
- 42 În cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite prin articolul 267 TFUE, este de competența Curții să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate (a se vedea în special Hotărârea din 17 iulie 1997, Krüger, C-334/95, Rec., p. I-4517, punctele 22 și 23, precum și Hotărârea din 14 octombrie 2010, Fuß, C-243/09, Rep., p. I-9849, punctul 39 și jurisprudența citată). În acest scop, Curtea poate extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională și mai ales din motivarea deciziei de trimitere normele și principiile de drept al Uniunii care necesită o interpretare având în vedere obiectul acțiunii principale (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 29 noiembrie 1978, Redmond, 83/78, Rec., p. 2347, punctul 26, Hotărârea din 23 octombrie 2003, Inizan, C-56/01, Rec., p. I-12403, punctul 34, și Hotărârea Fuß, citată anterior, punctul 40).
- 43 În această privință, este necesar să se arate că, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal și ținând seama de considerațiile cuprinse la punctele 40 și 41 din prezenta hotărâre, compatibilitatea reglementării în discuție în litigiul principal cu dreptul Uniunii trebuie examinată nu în raport cu Directiva 2005/36, ci cu principiul liberei prestări a serviciilor, prevăzut la articolul 56 TFUE.
- 44 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că articolul 56 TFUE impune nu numai eliminarea oricărei discriminări față de prestatorul de servicii pe considerente de cetățenie sau de naționalitate sau în temeiul împrejurării că este stabilit în alt stat membru decât cel în care trebuie efectuată prestația, ci și, în egală măsură, înlăturarea oricărei restricții, chiar dacă aceasta se aplică fără a distinge între prestatorii naționali și cei din alte state membre, atunci când este de natură să interzică, să îngreuneze sau să facă mai puțin atractive activitățile prestatorului stabilit în alt stat membru, unde acesta furnizează în mod legal servicii similare (Hotărârea din 19 decembrie 2012, Comisia/Belgia, C-577/10, punctul 38 și jurisprudența citată).
- 45 Trebuie arătat de asemenea că, în special, noțiunea de restricție privește măsurile adoptate de un stat membru, care, chiar dacă sunt aplicabile fără distincție, afectează libera prestare a serviciilor în celelalte state membre (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 29 martie 2011, Comisia/Italia, C-565/08, Rep., p. I-2101, punctul 46 și jurisprudența citată).

- 46 În cauza principală, nu se contestă că dispozițiile în discuție se aplică fără distincție tuturor medicilor care prestează servicii pe teritoriul landului Hessen.
- 47 În plus, trebuie să se reamintească faptul că o reglementare a unui stat membru nu constituie o restricție în sensul Tratatului FUE numai pentru că alte state membre aplică norme mai puțin stricte sau mai avantajoase din punct de vedere economic pentru prestatorii de servicii similare stabiliți pe teritoriul lor (a se vedea Hotărârea Comisia/Italia, citată anterior, punctul 49 și jurisprudența citată).
- 48 În consecință, existența unei restricții în sensul tratatului nu poate fi dedusă numai din faptul că medicii stabiliți în alte state membre decât Republica Federală Germania trebuie, în vederea calculării onorariilor pentru serviciile prestate pe teritoriul landului Hessen, să respecte normele aplicabile pe acest teritoriu.
- 49 Totuși, în lipsa oricărei flexibilități a regimului în discuție în litigiul principal, aspect a cărui apreciere îi revine instanței naționale, aplicarea unui astfel de regim, care ar putea să aibă un efect de descurajare față de medicii din alte state membre, ar constitui o restricție în sensul tratatului.
- 50 În ceea ce privește justificarea unei astfel de restricții, potrivit unei jurisprudențe consacrate, măsurile naționale susceptibile să îngreuneze sau să facă mai puțin atractivă exercitarea libertăților fundamentale garantate de tratat pot fi admise doar cu condiția ca acestea să urmărească un obiectiv de interes general, să fie de natură să asigure realizarea acestuia și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit (a se vedea în special Hotărârea din 16 aprilie 2013, Las, C-202/11, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 51 În această privință, îi revine instanței de trimitere sarcina să examineze dacă, presupunând că aplicarea sa în împrejurări precum cele descrise în decizia de trimitere constituie o restricție privind libera prestare a serviciilor, reglementarea în discuție în litigiul principal este întemeiată pe un obiectiv de interes general. În general, trebuie arătat că protecția sănătății și a vieții persoanelor, astfel cum prevede articolul 36 TFUE, precum și a consumatorilor sunt obiective care fac parte dintre cele care pot fi considerate motive imperative de interes general care pot să justifice o restricție privind libera prestare a serviciilor (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții, C-94/04 și C-202/04, Rec., p. I-11421, punctul 64 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 8 noiembrie 2007, Ludwigs-Apotheke, C-143/06, Rep., p. I-9623, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 52 În ceea ce privește problema dacă o astfel de reglementare întemeiată pe un obiectiv de interes general este de natură să asigure realizarea obiectivului urmărit și nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea sa, revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă această reglementare răspunde cu adevărat preocupării de a atinge obiectivul respectiv într-un mod coerent și sistematic. Analiza proporționalității impune să se țină seama în special de severitatea sancțiunii avute în vedere.
- 53 Astfel, îi revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă reglementarea în discuție în litigiul principal constituie o restricție în sensul articolului 56 TFUE și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă aceasta urmărește un obiectiv de interes general, este de natură să asigure realizarea acestuia și nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit.
- 54 În ceea ce privește publicitatea contrară eticii profesionale, articolul 27 alineatul 3 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen prevede, în termeni generali, că se interzice medicilor efectuarea oricărui tip de publicitate contrară eticii profesionale.
- 55 În speță, nu este vorba despre o interdicție totală a publicității sau a unei anumite forme de publicitate. Articolul 27 alineatul 3 menționat nu interzice publicitatea privind serviciile medicale propriu-zise, însă impune ca conținutul unei astfel de publicități să nu contravină eticii profesionale.

- 56 Chiar dacă nu prevede o interdicere totală a publicității sau a unei forme specifice de publicitate care, potrivit unei jurisprudențe constante, poate să constituie prin ea însăși o restricție privind libera prestare a serviciilor (a se vedea în special Hotărârea din 17 iulie 2008, *Corporación Dermoestética*, C-500/06, Rep., p. I-5785, punctul 33 și jurisprudența citată), o reglementare care instituie o interdicție privind caracterul contrar eticii profesionale al conținutului unei forme de publicitate, cum este articolul 27 alineatul 3 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen, care este afectată de o certă ambiguitate, poate să constituie un obstacol în calea liberei prestări a serviciilor medicale vizate.
- 57 În aceste condiții, astfel cum a constatat avocatul general la punctul 68 din concluzii, aplicarea, în mod nediscriminatoriu, față de un specialist în medicină stabilit într-un alt stat membru, a unor norme naționale sau regionale care reglementează, pe baza unui criteriu privind etica profesională, condițiile în care un astfel de specialist poate să își promoveze activitățile în domeniul respectiv poate fi justificată prin considerații imperative de interes general care țin de sănătatea publică și de protecția consumatorilor, în măsura în care, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, eventuala aplicare a unor sancțiuni unui specialist care își exercită libera prestare a serviciilor este proporțională în raport cu comportamentul reproșat persoanei respective.
- 58 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la primele trei întrebări că articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36 trebuie interpretat în sensul că norme naționale precum cele prevăzute, pe de o parte, la articolul 12 alineatul 1 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen, potrivit căruia onorariile trebuie să fie adecvate și, sub rezerva unor dispoziții legale contrare, trebuie să fie calculate pe baza clasificării tarifare oficiale a actelor medicale, precum și, pe de altă parte, la articolul 27 alineatul 3 din acest cod, care le interzice medicilor să efectueze orice publicitate contrară eticii profesionale, nu intră în domeniul de aplicare material al acestuia. Totuși, îi revine instanței de trimitere sarcina să verifice, luând în considerare indicațiile furnizate de Curte, dacă normele menționate constituie o restricție în sensul articolului 56 TFUE și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă acestea urmăresc un obiectiv de interes general, sunt de natură să asigure realizarea acestuia și nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit.

Cu privire la a patra întrebare

- 59 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 6 litera (a) din Directiva 2005/36 se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, potrivit căreia Codul de deontologie medicală al landului Hessen și normele privind contenciosul profesional aferente acestuia sunt declarate pe deplin aplicabile prestatorilor care se deplasează spre teritoriul statului membru gazdă pentru a-și exercita, temporar și ocazional, profesia.
- 60 Trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, procedura instituită la articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe (a se vedea în special Hotărârea din 27 noiembrie 2012, *Pringle*, C-370/12, punctul 83 și jurisprudența citată).
- 61 În speță, decizia de trimitere nu oferă niciun element, în ceea ce privește relevanța, pentru soluționarea litigiului principal, a problemei dacă dreptul Uniunii, în special Directiva 2005/36, se opune aplicării tuturor dispozițiilor din codul deontologic menționat și a normelor privind contenciosul profesional aferente acestuia.
- 62 Prin urmare, a patra întrebare este inadmisibilă în măsura în care se referă la ansamblul dispozițiilor din codul deontologic respectiv și al normelor privind contenciosul profesional aferente acestuia.

- 63 În cazul în care răspunsul dat la această întrebare trebuie limitat la normele în discuție în litigiul principal, este necesar să se precizeze că articolul 6 litera (a) din Directiva 2005/36 nu prevede nici normele de conduită, nici procedurile disciplinare care pot fi impuse unui prestator, ci enunță numai că statele membre pot prevedea fie o înregistrare temporară automată, fie o afiliere *pro forma* la o organizație profesională sau la un organism profesional pentru a facilita punerea în aplicare a dispozițiilor disciplinare în conformitate cu articolul 5 alineatul (3) din directiva menționată.
- 64 În consecință, trebuie să se răspundă la a patra întrebare că articolul 6 litera (a) din Directiva 2005/36 trebuie interpretat în sensul că acesta nu prevede nici normele de conduită, nici procedurile disciplinare care pot fi impuse unui prestator care se deplasează spre teritoriul statului membru gazdă pentru a-și exercita, în mod temporar și ocazional, profesia, ci enunță numai că statele membre pot prevedea fie o înregistrare temporară automată, fie o afiliere *pro forma* la o organizație profesională sau la un organism profesional pentru a facilita punerea în aplicare a dispozițiilor disciplinare în conformitate cu articolul 5 alineatul (3) din această directivă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 65 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Articolul 5 alineatul (3) din Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale trebuie interpretat în sensul că nu intră în domeniul de aplicare material al acestuia norme naționale precum cele prevăzute, pe de o parte, la articolul 12 alineatul 1 din Codul de deontologie medicală al landului Hessen, potrivit căruia onorariile trebuie să fie adecvate și, sub rezerva unor dispoziții legale contrare, trebuie să fie calculate pe baza clasificării tarifare oficiale a actelor medicale, precum și, pe de altă parte, la articolul 27 alineatul 3 din acest cod, care le interzice medicilor să efectueze orice publicitate contrară eticii profesionale. Totuși, îi revine instanței de trimitere sarcina să verifice, luând în considerare indicațiile furnizate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, dacă normele menționate constituie o restricție în sensul articolului 56 TFUE și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă acestea urmăresc un obiectiv de interes general, sunt de natură să asigure realizarea acestuia și nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit.**
- 2) **Articolul 6 litera (a) din Directiva 2005/36 trebuie interpretat în sensul că acesta nu prevede nici normele de conduită, nici procedurile disciplinare care pot fi impuse unui prestator care se deplasează spre teritoriul statului membru gazdă pentru a-și exercita, în mod temporar și ocazional, profesia, ci enunță numai că statele membre pot prevedea fie o înregistrare temporară automată, fie o afiliere *pro forma* la o organizație profesională sau la un organism profesional pentru a facilita punerea în aplicare a dispozițiilor disciplinare în conformitate cu articolul 5 alineatul (3) din această directivă.**

Semnături